

Milieuraad
Zwolle

Milieupraat

26e jaargang
Nummer 3

3

December 2021

Colofon

Loes la Faille
Carin van de Ploeg
Diet ter Stege
Leo Weterings
Hans IJzerman
Peter van Dam
Peter van Beek
Sharon van Uum
Hillie Waning- Vos
Michiel van Harten

Opmaak

Marcel Lieverdink

*Wanneer toezending
van de Milieupraat,
niet langer op prijs
wordt gesteld,
kunt u dit melden bij
ons secretariaat.*

*Uw naam/adres/ en/of
e-mailgegevens zullen
vervolgens direct uit
onze administratie
verwijderd worden.*

Bezoekadres

Campherbeeklaan 82 A
8024 BZ Zwolle

Telefoon

038 - 33 77 342

Internet links

info@milieuraadzwolle.nl
www.milieuraadzwolle.nl
www.nooterhof.nl

Toekomst voor de Nooterhof

De gemeenteraad van Zwolle heeft 12 november 2021 unaniem besloten om de Nooterhof komende jaren met meer financiële middelen te ondersteunen. Tegelijk is ook nieuw NME (natuur / milieu educatie) – beleid vastgesteld.

Het besluit viel aan het eind van het derde seizoen waarin de Nooterhof door de Milieuraad met ruim 80 vrijwilligers is onderhouden en geopend voor het publiek. Ondanks coronatijd kende het park de afgelopen jaren toenemende belangstelling, tot 7500 bezoekers in 2021. Ook de groene activiteiten en evenementen trokken veel deelnemers. Het gemeente-besluit wordt door de Milieuraad gezien als een mooie waardering voor de enorme vrijwilligers-inzet van

de afgelopen jaren. Het is goed voor het bijzondere groen in het park. En fijn voor al die bezoekers die er van rust, natuur, spelen en groene educatie genieten.

Versterking groen en activiteiten

Het bestuur van de Milieuraad werkt nu in overleg met de gemeente Zwolle aan een plan. Met daarin o.a.: De oprichting van een Stichting Nooterhof. De verhuizing van de Milieuraad (kantoor en zaal) en natuurorganisaties (lezingen en activiteiten) naar de Nooterhof in een nieuw gebouw. Ontwikkeling nieuwe educatieve en groene activiteiten. Ondersteuning vrijwilligerswerk. Eventueel aanpassingen in onderhoud en beheer, catering, en uitbreiding van de openingstijden. In 2022 zal volgens dit nieuwe plan gewerkt gaan worden.

Uitbreiding NME

De Nooterhof is van oudsher een plek waar NME een belangrijke rol speelt. Tegelijk met het besluit over de toekomst van het park is ook het algemene NME beleid in Zwolle versterkt.

Daarin is de Nooterhof één van de locaties voor NME in de stad, naast onder andere de wijkboerderijen. Het nieuwe gemeentebesluit is in het bijzonder

gericht op de jeugd, waarbij:

- het aanbod inzichtelijk, vraaggericht en makkelijk beschikbaar is;
- het aanbod en samenwerking verbreed is naar actuele thema's en nieuwe partners;
- alle basisscholen het aanbod kennen;
- 2/3 van de basisscholen NME aanbieden aan hun leerlingen.

Zie ook: [zwolle.nl/nme](http:// zwolle.nl/nme)

Activiteitenkalender

Winterzondagen. Tot maart is de Nooterhof op zondagen geopend van 11.00-17.00u
Informatie en meer activiteiten: nooterhof.nl

actief voor een natuurlijke leefomgeving

Extra inspanning nodig voor Klimaatdoelen Zwolle 2030

De gemeente Zwolle zet voor 2025 in op minstens 25% minder uitstoot dan in 1990 en het opwekken van ten minste 25% duurzame energie. Voor 2030 is het doel om ten minste 49% minder CO2 uit te stoten. De Milieuraad heeft de voortgang doorgerekend en concludeert dat de inzet versterkt moet worden om de doelen na 2025 te halen.

Met een analyse en aanbevelingen geeft de Milieuraad een actuele handreiking om de doelen wel te halen.

Doelen halen betekent actief bijhouden van de stand van zaken en bijstellen van keuzes als deze niet voldoende blijken te werken.

De Milieuraad zet met een eigen onderzoek de eerste stap in de nodige informatievoorziening. Met een krachtig stimuleren van energiebesparing, wind- en zonne-energie komen de doelen weer in zicht.

Conclusies onderzoek

Geothermie en verdere innovaties kunnen eventueel een bijdrage leveren, maar het is onverstandig om daar nu al alle kaarten op te zetten. Elektrisch rijden helpt alleen als er voldoende duurzame opgewekte energie is, en als het net de extra vraag aankan. De Milieuraad raadt af om biomassa in te zetten. Duurzame energie moet de komende jaren voor het grootste deel komen uit windturbines en zonnepanelen. De behoefte aan hernieuwbare elektriciteit wordt met de huidige projecten niet gehaald en er zijn geen concrete plannen die tot 2025 zo'n bijdrage zullen leveren dat het doel wel gehaald kan worden. Het bod van de gemeente voor de regionale energiestrategie West Overijssel voor 2030, nog eens een verdubbeling ten opzicht van 2025, vraagt om een snelle en grote extra inspanning. Betaalbaarheid voor

Foto: Oxfam Novib

de inwoners eist direct gerichte inzet van de gemeente.

Urgentie

De Milieuraad stelt na onderzoek vast dat het maar zeer de vraag is of Zwolle de komende jaren voldoende bijdraagt om de wereldwijde temperatuurstijging tot anderhalve graad Celsius te beperken. Het halen van de klimaatdoelstellingen is urgent: de zeespiegel stijgt sneller, de aarde warmt sneller op en extreem weer komt vaker voor. Onderzoeker Siebe Pool: "CO2 komt vrij bij het verbranden van fossiele brandstoffen, zoals steenkool, aardolie en aardgas. Maar ook bij verbranding van biomassa, zoals hout. De hoeveelheid biomassa op aarde staat onder druk door ontbossing en grote natuurbranden. Bij de productie van elektriciteit met deze brandstoffen komt veel CO2 vrij en ontstaat enorme schade aan gezondheid, biodiversiteit en landschap."

Energiebesparing niet genoeg

Met projecten om woningen van het aardgas af te halen, haalt Zwolle het besparingsdoel niet. Gasloos maken van woningen geeft extra elektriciteitsverbruik. Wanneer die elektriciteit niet duurzaam wordt opgewekt wordt minder CO2 bespaard dan gedacht.

Onderzoeker Siebe Pool: "Isoleren van gebouwen, energiezuinige apparatuur en installaties loopt al jaren en het wordt nu lastiger om nog grote voortgang te boeken. Zonder grote reductie van het gebruik van

aardgas en andere fossiele brandstoffen halen we het doel niet. Biomassa is voor energieproductie een overgangsbron, want biomassa verbranden geeft ook fijnstof, stikstof en CO2 en dus schade aan leefomgeving en gezondheid.

Aardwarmte vraagt extra duurzame elektriciteit voor de centrale warmtepomp, de warmwatervoorziening – verwarmen en douchen – en voor het koken. Warmte winnen uit oppervlaktewater vraagt nog meer elektriciteit dan uit aardwarmte. Elektriciteit uit waterkracht levert in onze omgeving met nauwelijks hoogteverschillen weinig op."

Tijd dringt!

Projecten voor aardwarmte en warmte uit oppervlaktewater zijn nog in onderzoek. Tot 2025 verwacht de Milieuraad daarom geen aanmerkelijke toename van de beschikbare duurzame warmte. Ook op iets langere termijn, zeker al voor 2030, zal het beperken van de CO2 uitstoot veel extra inspanning vragen om de doelen van het Klimaatakkoord te halen. Daarvoor is in Zwolle snel nieuw beleid nodig. Die extra inspanning geldt ook voor mobiliteit en industriële productie.

Onderzoeker Siebe Pool: "Het blijft voor iedereen keihard nodig volop in te zetten op minder energiegebruik. Door nieuw gedrag, door investeren in energiezuinige woningen en gebouwen. Maar zeker ook door gebruik van energie-efficiënte apparatuur en energiezuinige vervoermiddelen."

Aanbevelingen in het kort

Actuele energiemonitor

- Prognose welke inzet en bijstellingen nodig zijn.

Intensiveren inzet voor CO2 neutrale woningen en bedrijven

- In alle wijken overleg over (betaalbare) warmtenetten.
- Duurzaamheidsleningen.
- Meer ondersteuning niet kapitaalkrachtigen, zoals jongeren.
- Voorwaarden bij vergunning nieuwbouw.

- Afspraken met corporaties en particuliere verhuurders.
- Aanjaagteam om bedrijven en instellingen te stimuleren.
- Landelijke meldplicht energiebesparing instellingen verbinden met lokale controle en handhaving.

Duurzame energieopwekking

- Zo snel mogelijk starten met ruimtelijke plannen voor energieopwekking om voor 2030 resultaat te boeken. Zo kunnen na netverzwaring regionaal afgestemde projecten voor windenergie direct starten.

- Lokaal eigendom en financieel profijt voor betrokkenen zorgen voor meer draagvlak en enthousiasme.
- Gemiddeld 60% wind, 40% zon is realistisch.

Communicatie

- Website met informatie en verhalen en tips van Zwollenaren die hebben verduurzaamd. Meer kanalen als website, sociale platforms, lokale media, en specifieke locaties gebruiken om motivatie van bewoners voor duurzaamheid te triggeren.
- Extra focus op ouderen: informeren, ontzorgen, verzilverleningen.

Nazomer en herfst in de Nooterhof

De Nacht van de Nacht in de Nooterhof was op zaterdagavond 30 oktober. Hoewel het stevig regende deden er 400 dappere bezoekers met de net zo dappere vrijwilligers mee aan de activiteiten over nachtnatuur.

In de Nooterhof beleefden ruim 500 basisschoolleerlingen uit Zwolle dit najaar de interactieve mini musical De Groene Pannenkoek. In een spannend verhaal experimenteren de kinderen met duurzame ingrediënten. Begeleiding: acteur Arjan Soutendijk, en 70 stagiaires van het Menso Alting College. De musical werd mede mogelijk gemaakt door stichting het Hervormd Weeshuis.

Nog even nagenieten van een mooi Nazomerfeest Nooterhof op 19 september. Het was gezellig druk, met 800 bezoekers, en er werd volop meegedaan aan de activiteiten.

In het najaar wordt er door beheerder Henk Mellema met vrijwilligers en studenten van het Zone.college veel werk verzet in het ecologische beheer.

Workshop het onzichtbare waterleven, met IVN Natuureducatie Zwolle, 14 november.

Over Klimaat gesproken

Tekst en foto: Loes la Faille

Wat kunnen we zelf doen tegen de klimaatverandering? Een tweeluik.

Over klimaat gesproken... (1)

Al het leven in Zwolle speelt zich af in de dampkring. De dampkring is een dunne deken van lucht om de aarde heen. Om je een voorstelling te geven: De aarde heeft een straal van zo'n 6370 kilometer, de dampkring is gemiddeld duizend kilometer dik. De dampkring is bepalend voor het klimaat op aarde. In die dampkring zit onder andere de zuurstof die we inademen, de wolken die het laten regenen en uitlaatgassen van auto's. De dampkring werkt als een zonnescild. Of juist als een deken om afkoeling te voorkomen. De dampkring weerkaatst een deel van de zonnestralen terug de ruimte in. De rest bereikt de aarde en verwarmt het aardoppervlak. De dampkring zorgt ervoor dat er op de aarde een comfortabele temperatuur heerst van zo'n 15 graden. De dampkring rond de aarde is uniek en komt op geen enkele andere planeet in ons zonnestelsel voor. Doordat het ons beschermt tegen oververhitting en extreme kou kunnen er op aarde miljoenen verschillende planten en dieren leven.

De zogenaamde broeikasgassen zijn belangrijk bij de regulatie van de temperatuur in de dampkring. Een belangrijk broeikasgas is CO₂. In vroege geologische tijdperken is dit gas door bomen en planten uit de dampkring opgenomen. Deze bomen en planten zijn in de loop van eeuwen tot fossiele brandstoffen gevormd. In onze tijd worden die fossiele brandstoffen in grote hoeveelheden verbrand. De in lange tijd opgenomen CO₂ komt in grote hoeveelheden vrij. CO₂ is op zich nuttig, maar te veel CO₂ zet klimaatveranderingen in gang. Regenbuien worden heftiger doordat warme lucht meer waterdamp kan bevatten. Tegenover natigheid op de ene plek staat droogte op een andere plek. Door warmte verdampt er juist meer vocht. Dit kan tot problemen leiden, ook in Zwolle Hoosbuien laten rioleringen overstromen met alle gevolgen van dien. Hittegolven hebben in een stenige stad heel veel impact. De stenen houden 's nachts de warmte vast, zodat er minder afkoeling plaatsvindt. Het temperatuurverschil tussen de stad en het platteland kan wel oplopen tot 7 graden. We kunnen zelf invloed uitoefenen op de wereldwijde CO₂ uitstoot. Dit kunnen we op twee manieren doen. Door ons gedrag aan te passen en door onze leefomgeving aan te passen.

Zo zet de Milieuraad zich in voor een natuurlijke leefomgeving door bij nieuwbouwprojecten in Zwolle de gemeente te adviseren. Als het aan de Milieuraad ligt worden natuurwaarden van een gebied waar gebouwd gaat worden vooraf bepaald. Door vooraf een omgevingsplan of verordeningen vast te stellen kun je de verhouding van groen en bebouwing beter reguleren en de al aanwezige natuur veel beter beschermen. Zwollenaren maakten in augustus en september voor het eerst kennis met de tegeltaxi. Een service van de gemeente Zwolle en afvalverwerker Rova. Wie in zijn tuin tegels verwijderde om ze door groen te vervangen, kon ze met dit voertuig laten ophalen. Dit gebeurde vanwege het zogeheten NK Tegelwippen. Het idee: als inwoners de oude stoeptegels niet hoeven af te voeren, gaan ze sneller de verharding eruit slopen en vervangen door groen. De tegeltaxi blijft ook in 2022 rijden in Zwolle.

Over klimaat gesproken... (2)

Het woord klimaat roept tegenwoordig gevoelens van dreiging en gevaar op. Experts hameren erop dat het klimaat wereldwijd en daarmee ook in Zwolle verandert. Er is geen plek meer op aarde die aan de klimaatverandering ontkomt. Meer en intensere hittegolven, droogtes, orkanen en meer en zwaardere neerslag. De gevolgen van klimaatverandering zullen in de toekomst toenemen. Dit is een van de hoofdconclusies van het IPCC, het klimaatpanel van de Verenigde Naties in zijn nieuwste rapport van de stand van zaken over het klimaat. Een samenvatting goedgekeurd door 195 landen verscheen op 9 augustus. We zijn vergeten hoe we van oorsprong verweven zijn met het leven op aarde.

Hoe komt dit? Van jagers en verzamelaars werden de mensen landbouwers. De voedselvoorziening werd beter, er werden meer kinderen geboren. We zetten door het aanleggen van akkers de natuur naar onze hand. Hoe meer we de natuur naar onze hand leren zetten, hoe meer we het gevoel krijgen boven de natuur te staan. Oude waarden wankelen mede door Copernicus die stelt dat, de aarde niet plat is maar rond en om de zon draait. In 1637 verkondigt René Descartes dat alleen de mens een 'geest' heeft. Descartes, de grondlegger van het rationalisme, schrijft dat de mens heer en meester van de natuur moet worden. De industriële revolutie heeft veel veranderd. De menselijke invloed op het klimaat wordt groter. Door de uitvinding van de stoommachine is de mens niet meer alleen afhankelijk van spierkracht. Machines, boten en treinen worden door stoom aangedreven. Er wordt steeds meer gas, steenkool en aardolie uit de grond gehaald en in hoog tempo verbrand. De in de loop van miljoenen jaren in de bodem opgeslagen CO₂ komt versneld vrij. Doordat er meer CO₂ en andere broeikasgassen in de dampkring komen door menselijk toedoen, stijgt de gemiddelde temperatuur op aarde.

Hoe groot de opwarming van de aarde zal gaan worden is niet te voorspellen. Dit hangt af van de hoeveelheid broeikasgassen die uitgestoten worden, economische groei en de reactie van het klimaatsysteem daarop. We kunnen onze omgeving zo natuurlijk mogelijk maken. De missie van de Milieuraad trouwens. Verder kunnen we ons gedrag veranderen. Bijvoorbeeld door minder te gaan vliegen. Als er niets veranderd zal de CO₂ uitstoot van vliegtuigen in 2050 met 400 procent gestegen zijn ten opzichte van 2015. Een retour Amsterdam New York staat gelijk aan het eten van 800 Big Macs. Een Boeing 747 neemt voor een lange afstandsvlucht meer dan 190 ton kerosine mee. Met 410 passagiers aan boord is dat per passagier 4 badkuipen vol. Het is al vaker gezegd, maar eet minder vlees. Er vindt grootschalige ontbossing plaats voor meer weidegrond voor het vee. Er komen steeds meer akkers bij om veevoer te verbouwen. Het boek 'Hoe gaan we dit uitleggen, onze toekomst op een steeds warmere aarde' van Jelmer Mommers legt het klimaatverhaal helder en duidelijk uit. Jij als individu kunt een verschil maken en mee de normen ombuigen. Samen staan we sterk.

Bouwplan Zwartewaterzone gaat door

Natuur legt het af tegen geld

Eind november stemde de gemeenteraad op PvdA en SP na, in met een ontwikkelingsplan voor grootschalige appartementencomplexen met 300 woningen aan het Zwarte Water buiten de Holtenbroekerdijk.

Het Natuurplatform (NPZ), Zwolle Groenstad, IVN Zwolle, KNNV Zwolle, Bijenvereniging Zwolle, Avifauna Zwolle & Milieuraad Zwolle had aangegeven dat herbezinning op zijn plaats was op het onderdeel woningbouw door toename van overstromingsgevaar bij de klimaatverandering. En vanwege en de noodzaak om bestaande natuurwaarden te versterken:

“Gemeentelijke ambities op terrein van natuur en milieu moeten het niet langer voortdurend afleggen in de afweging met economische belangen.”

Voorjaar 2021 had het platform al grote bezorgdheid uitgesproken over het voornemen van de gemeente om medewerking te verlenen aan dit initiatief om in de uiterwaarden van de rivier en in de buurt van Natura 2000-gebied buitendijks grootschalige bebouwing toe te staan. De natuurorganisaties hebben met bijzondere aandacht gekeken naar vleermuizen, steenmarter, kleine marterachtigen, egel, huismus, boerenzwaluw en zwarte roodstaart: “Bij verstoring of vernieling van vastgestelde

nest- of verblijfplaatsen of van andere vitale onderdelen van het leefgebied van deze soorten is het aanvragen van een onthefing van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming noodzakelijk.

Daarbij kunnen ook maatregelen nodig zijn zoals het realiseren van vervangen verblijfplaatsen. Voor bijvoorbeeld de aanwezige ransuil geldt dat verstoring dient te worden voorkomen. Tijdens en na realisatie van het plan dient daarom lichtverstoring op vliegrou-tes van vleermuizen te worden voorkomen.”

Met grote zorgen ziet het NPZ de bouw tegemoet. En zal waar mogelijk voor de natuurbelangen blijven opkomen.

Omgevingsvisie versterkt door inzet natuurorganisaties

Het Natuurplatform Zwolle (NPZ) heeft de afgelopen twee jaar uitvoerig meegedacht over de toekomst, zoals beschreven in de omgevingsvisie Zwolle:

“Economie en ecologie moeten hand in hand gaan en niet meer als elkaars tegenpolen gezien worden. Ook met een ecologisch economisch model valt geld te verdienen. Richt daarom de onderzoeken in het kader van vervolg omgevingsvisie en regiodeal op de ambitie om Zwolle de meest mens- en milieuvriendelijke duurzame groeistad te laten zijn.

Groei kan en mag, maar anders dan nu wordt aangegeven in de plannen die op tafel liggen. Goed woningmarkt- en goed natuuronderzoek in relatie tot klimatologische ontwikkelingen gaan daaraan vooraf.”

Succes

Deze zomer nam de gemeenteraad een

besluit. De jarenlang geuite wens voor een natuurwaardenkaart voor het grondgebied van de gemeente Zwolle en het versterken van natuurwaarden bij fysieke ingrepen in de leefomgeving is daarbij gehonoreerd.

De visie van het NPZ/ de Milieuraad is duidelijk:

“Er liggen kansen om bij meer ruimte voor de rivier maar ook bij dijkversterkingen de flora en fauna onlosmakelijk onderdeel van het ontwerpsysteem te laten zijn. Kenmerkend voor Zwolle en omgeving zijn immers van oudsher de groen - blauwe structuren, die vanuit het buitengebied tot binnen in de stad doorlopen en helaas steeds minder robuust van karakter worden. Verbindingen van enige omvang zijn voor een goed ecosysteem net zo essentieel als voor de infrastructuur. Zonder verbindingen geen levendige flora en fauna. Het is van belang om in het natuurwaardenonderzoek, gevolgd door het

groenbeleidsplan, het groen te definiëren en van een kwaliteitslabel te voorzien. Daardoor kan er een kwaliteitsimpuls binnen de gebieden gegeven worden aan de natuurwaarden die sterk onder druk staan.

Een paar voorbeelden:

- verbeteren van het beheer van een aantal eeuwenoude dijkjes waar nog restanten van de oorspronkelijk stroomdalvegetaties voorkomen met soorten zoals de Zwolse Anjer. Bijvoorbeeld de Zalkerdijk aan de rand van Westenholte en de dijkjes langs het industrieterrein Marslanden.
- aanleg van broedvogeleilanden voor bijvoorbeeld de visdief in de zandwinplassen rond Zwolle en de nevengeulen van de Schellerwaarden.”

Meer informatie vind je op de website van de Milieuraad, en op [zwolle.nl/omgevingsvisie](http:// zwolle.nl/omgevingsvisie)

Vergroen gemeentelijk grondbeleid

Milieuraad en Natuurplatform Zwolle (NPZ) hebben in oktober gereageerd op het grondbeleid in de gemeenteraad. Een vervolg na langdurig onderzoek naar vergroeningsmogelijkheden in het pachtbeleid.

Gemeentegronden worden verpacht of verhuurd voor 1, 2, 3, 5 of 15, 25 jaar. De gemeente kan eisen stellen aan de pachter. Ook op groen- en milieugebied. In de prak-

tijk wordt als enige eis gesteld, dat er geen glyfosaat gespoten mag worden. Glyfosaat, beter bekend als Roundup, is een chemisch middel om planten te bestrijden.

De gemeente kan meer eisen stellen, eventueel met korting op pacht:

- meer biodiversiteit van akkerranden
- geen intensieve teelten, zoals maïs, die de grond uitputten

- niet maaien voor 1 juli om weidevogels te beschermen
- versterken van landschapselementen, zoals keverbanken en plasdras.

In het gemeenteraadsdebat over het grondbeleid in oktober was veel aandacht voor deze inbreng. De wethouder zegde toe hier verder mee aan de slag te gaan.

Het onderzoek Pachtbeleid Roadmap 2025 Zwolle met ervaringen uit andere delen van het land staat op [milieuraadzwolle.nl](http:// milieuraadzwolle.nl)

Nieuwsoverzicht

Over dertig jaar drinken uit de IJssel?

Met een wandeling langs de IJssel vroeg Li An Phoa aandacht voor schone rivieren. Zij droomt ervan dat we over dertig jaar uit de IJssel kunnen drinken. Tijdens haar wandeling ging ze in gesprek met bewoners, schoolklassen, vissers, boeren en burgemeesters. Ze is initiatiefnemer van de stichting Drinkable Rivers.

Opknapbeurt Engelse Werk

De gemeente Zwolle voert tot en met de winter 2024/2025 onderhoud en aanpassingen uit aan het Engelse Werk. Dankzij rijkssubsidie wordt onder meer de oorspronkelijke romantische Engelse landschapsstijl waar nodig hersteld en worden zichtlijnen naar de IJssel aangebracht.

Klimaatburgemeester van Zwolle

Spencer Roozeboom (38) mag zich de eerste Klimaatburgemeester van Zwolle noemen. Dat maakte het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) bekend als startsein van de Nationale Klimaatweek. De taak van een klimaatburgemeester is om mensen te inspireren om zich ook in te zetten voor het klimaat, door ervoor te kiezen om toch afval te scheiden, op de fiets te gaan als dat mogelijk is, of om misschien zelfs te investeren in zonnepanelen.

Plastic drijfvuilvanger in de IJssel

In de IJssel bij Zwolle is – voor een proef van een jaar – een plastic vanger geplaatst waarmee drijvend zwerfvuil uit de rivier wordt gehaald. Het gaat om een 80 meter lange vangarm die in de buitenbocht wordt geplaatst ter hoogte van de havenham van het terrein van de afgebroken IJsselcentrale Harculo. Studenten van Windesheim en scholieren worden bij het project betrokken om ideeën te ontwikkelen om het plastic nuttig te hergebruiken. Het is een landelijke pilot.

Gedenksteen voor Daniël Lako

Er is een gedenksteen onthuld op het graf van Daniël Lako op de Algemene Begraafplaats aan de Meppelerstraatweg. Hiermee is de naam van een belangrijk botanicus uit de vergetelheid gehaald. Daniël Lako was belangrijk voor onderzoek naar de natuur in ons land. Een verzameling van 1800 herbariumvellen is na zijn overlijden naar Naturalis gebracht.

Zwolle scherpt kapregels aan

In 2018 kwam er een einde aan de bomenbonje rond de ergeniseiken aan het Tijmpad in Westenholtte. Volgens de rechter moesten de bomen blijven. De gemeente heeft nu de kapcriteria op papier gezet. Uitgangspunt blijft dat een vergunning voor het vellen van bijzondere bomen in principe geweigerd wordt. Pas na meer dan vijf uur schaduwverlast komt een mogelijke kap van bomen in beeld.

Meelwormen als diner?

Het Zwolse bedrijf Ento Breed kweekt meelwormen voor menselijke consumptie. Meelwormen hebben een minimale milieuimpact. De beestjes worden gevoerd met reststromen uit de voedingsmiddelenindustrie. De mest kan kunstmest vervangen. De meelwormen worden verwerkt in voedingsmiddelen.

Wateren van iepen

De Zwolse houtkunstenaar Edward Otten heeft een oude gewoonte in ere hersteld: hij laat stammen van iepen vier jaar lang in het water liggen van een wetering in Zwolle. Vier jaar geleden kieperde Edward Otten tien boomstammen van iepen in een wetering bij zijn bedrijf aan de rand van Zwolle. Het zijn bomen die in de Flevopolder gekapt moesten worden vanwege de iepziekte. Het wateren van iepen is een vorm van verduurzaming van hout die nog hier en daar wordt toegepast in Nederland.

Egel gered uit plastic beker

Ruim je meuk op! Die oproep deed Danny Jansen uit Westenholtte op Twitter, nadat hij een verstrikt geraakte egel redde. Het dier was met zijn snuit klem komen te zitten in een plastic bekertje. Egels maken nesten voor hun winterslaap. Helaas gebruiken ze nogal eens plastic of ander materiaal dat niet geschikt is voor hun nest. Zwerfafval is levensgevaarlijk voor dieren.

Opkikker voor kievitsbloem en kwabaal

De beschermde natuur in de oksel van het Zwarte Water en de Vecht bij Zwolle staat onder druk. Een omvangrijk herstelplan moet ervoor zorgen dat de kievitsbloem, kwabaal, roerdomp en andere flora en fauna weer vaker voorkomen. In samenwerking met de provincie Overijssel, Rijkswaterstaat en het waterschap Drents Overijsselse Delta grijpt Landschap Overijssel nu in. Zo worden vanaf afgelopen zomer in de uiterwaarden van het Zwarte Water en de Vecht allerlei maatregelen genomen om kwetsbare planten en dieren meer lucht te geven in het gebied waar normaliter geen mens mag komen.

Mooiste tuinboom van Zwolle

Een oude rode beuk in de binnenstad is gekozen tot de mooiste tuinboom van Zwolle. De boom staat in de tuin van een woongroep aan de Koestraat, vlakbij de Sassenpoort. De beuk heeft een zogeheten olifantsvoet. De boom heeft een omtrek van bijna zeven meter. Zwolle Groenstad organiseerde de verkiezingen voor de mooiste tuinboom van Zwolle om aandacht te vragen voor de betekenis en de waarde van bomen.

Basisregistratie Ondergrond uitgebreid

De geomorfologische kaart is nu voor iedereen beschikbaar via de Basisregistratie Ondergrond. Vanaf 2022 komt een land dekkend grondwaterspiegeldieptemodel beschikbaar voor ruimtelijke planvorming, schadeberekeningen en natuurherstel- en ontwikkeling.

Nieuwe stad geen oplossing voor woningtekort

In Overijssel moeten de komende jaren zo'n 90.000 huizen worden gebouwd. Volgens het Economisch Instituut voor de Bouw leent de polder Mastenbroek zich uitstekend als bouwlocatie voor 35.000 woningen. In de regio krijgt dit plan nauwelijks steun. Verschillende partijen reageerden furieus.

Actiepakket energieweerbaarheid voor bewoners, bedrijven en instellingen

Provincie Overijssel komt met een actiepakket van €1,75 miljoen om energiebesparing makkelijker te maken. Hoe minder energie je verbruikt, hoe weerbaarder je bent tegen prijsschommelingen op de energiemarkt. Huiseigenaren wordt gevraagd samen materiaal in te kopen om de woning energiezuiniger te maken. Huishoudens met een laag inkomen kunnen energiezuinige apparaten aan schaffen. Horeca krijgt subsidie elektrische warmtekussens.

7,5 km stadsdijk op de schop

Om Zwolle te beschermen tegen hoogwater worden volgend jaar dijken van industrieterrein Voorst, langs Holtenbroek tot Westerveld versterkt. De dijken beschermen de stad tegen water uit het Zwolle-IJsselkanaal en het Zwarte Water. Zwolle wordt beschermd door zo'n 9 km dijk, waarvan het waterschap 7,5 km versterkt.

Naar verwachting kan het project in 2024 worden afgerond.

Gratis advies over energie besparen en inkoopactie voor isolatie

De energierekening stijgt voor iedereen de komende jaren. Daarom organiseert de gemeente activiteiten om te helpen bij het besparen van energie. Als wo-

ningeigenaar kun je t/m 31 december profiteren van een korting op het isoleren van je woning. Verduurzamen van je eigen omgeving? Kijk op duurzaambouwloket.nl voor initiatieven in jouw wijk. Bij Duurzaam Bouwloket - telefoon 072-743 3956 - kun je terecht voor gratis en onafhankelijk advies over onder meer verduurzamen en subsidie en financiering.

Recensie *Pluktuin*

Tekst: Carin van de Ploeg

Bij één van de weinige zelfstandige uitgeverijen in Nederland en ook nog eens gerund door twee vrouwen is dit leuke en zeer kleurrijke boek uitgegeven.

"Pluktuin" heeft als ondertitel: 'de mooiste bloemen in kistjes en potten, voor balkon en dakterras', maar is voornamelijk een overzichtelijk boek over zaaien, planten, bloemen en alles wat je wilt weten als je niet van nature 'groene vingers' hebt. Het boek is ingedeeld in drie delen: de basics, aan de slag en bloemen plukken en stylen. In makkelijk leesbare hoofdstukjes beschrijft Jennita Jansen hoe je kunt (voor)zaaien en poten, wat schaduw- en zonplanten zijn, hoe je ze moet verzorgen, waar je (biologische) zaden en bollen kunt bestellen en hoe je kistjes en bakken kunt vullen, zodat je het hele jaar rond bloeiende

planten (op je balkon) hebt. Dit alles aangevuld met bloemknip en stylingtips, en hoe je een herbarium maakt. Overzichtelijk, met tips en stappenplannen. De illustraties zijn gemaakt door Agnes Loonstra en maken het boek tot een kleurrijk en feestelijk geheel.

Kortom een mooi boek voor een kleurige start in het groene planten gebeuren.

Auteur: Jennita Jansen, illustraties: Agnes Loonstra, 128 pagina's, uitgeverij Snor: **dewereldvansnor.nl**, ISBN 978-94-6314-085-0, € 17,50.

Recensie *Natuur origami*

Tekst: Carin van de Ploeg

Het eerste dat aan dit kleurrijke boek opvalt, is het forse formaat: 25 bij 25 cm. En daar is niets mis mee: Het boek zelf bestaat uit 32 pagina's instructie over het origami vouwen en 13 vormen die gemaakt kunnen worden: schelp, uil, blad, voorn, vos, bloem, mot (of vlinder), muis, eekhoorn, zwaluw, haas, eend en slak... De origamifiguren zijn in drie moeilijkheidsgraden ingedeeld, zodat je eenvoudig kunt beginnen. Stap voor stap wordt het vouwen uitgelegd en kun je zelf aan de slag

met het bijgeleverde papier. Het is stevig, maar goed vouwbaar, in mooie kleurtjes die goed bij de figuren passen en aan één kant bedrukt. Voor een beginner en jongere kinderen is dit papier door het grote formaat erg prettig, zodat je goed ziet, voelt en merkt wat je aan het doen bent. Later kun je zelf overstappen op dunner en kleiner formaat papier, als je dat zou willen. Ieder origami figuur wordt begeleid door een mooi passend gedichtje en een prachtige illustratie. Mocht je het lastig vinden om van papier de juiste vormen te vouwen, dan biedt het boek ook

nog de mogelijkheid om een QR code te scannen en per origamifiguur een instructievideo te bekijken. Voor kinderen vanaf 8 jaar een mooi boek om in de fascinerende wereld van origami te duiken én wat van de natuur te leren. Leuk om samen te doen.

Illustraties: Clover Robin, tekst: Nosy Crow, 32 pagina's en 50 vellen origami papier, uitgeverij Lemniscaat: **lemniscaat.nl**, ISBN 978-90-47710158, € 14,95.

Insectendronks maken

Bij het Nazomerfeest Nooterhof organiseerde Hillie Waning-Vos van Stichting Natuurbehoud Noordoost Overijssel de activiteit 'Insectendronks maken'. Dit kun je ook thuis doen.

Mensen maken wel eens een drinkbakje voor vogels, maar insecten worden vaak vergeten. Toch hebben ook insecten water nodig en daar kan iedereen een handje bij helpen. Van een mooi gekleurde bezemsteel maak je een originele insectendronk. Dat

kun je ook thuis zelf doen:

Tegen de steel worden gekleurde dopjes geschroefd. Zet thuis de steel in de tuin en doe er water in. Zodra het warm wordt, komen hier vooral bijen op af.

Dit is een super leuke manier om meer insecten je tuin in te lokken! En meer insecten betekent ook meer bestuiving voor je groenten en bloemen.

Foto's: Hillie Waning-Vos

Natuurwaarneming

Tekst en foto: Peter van Dam

Meestal kijken de priemende ogen van een sperwer je aan, zonder dat je het in de gaten hebt. Dit mannetje heeft echter niet door dat

een camera hem aankijkt. Hij observeert de omgeving van Westenholtte. Binnenkort zijn tuinen en voedertafels weer rijk gedekt met voedsel voor zangvogels. Sperwers bezoeken die tuinen in de winter vaak volgens een vaste route. Hier en daar wordt er een vogel gevangen. Dat gaat zo snel, dat wij ook dat maar zelden in de gaten hebben.

Bloemetjes en bijtjes

Tekst en foto: Loes la Faille

In februari bloeien weer duizenden krokussen in Zwolle. Een teken dat de lente in aantocht is. Als je ook bloeiende voorjaarsbollen in je tuin wilt, plant ze dan nu. Dit kan tot half december. Hoe eerder de bollen de grond in gaan, hoe eerder je tuin uit zijn winterslaap ontwaakt. Als het vriest of de grond is erg nat, kun je ze beter niet poten. De kans dat ze dan bevroren of verrotten is groot. Dat zou jammer zijn voor de gedane moeite. Sneeuwklonkjes, winterakonieten, krokussen, wilde tulpen en blauwe druifjes zijn echte voorjaarsbloeiers. Niet alleen leuk voor mensen maar ook nuttig voor insecten zoals bijen en vlinders. In het (vroeg) voorjaar bloeit er nog niet zo veel. Als de temperatuur stijgt gaan bijen, vlinders en andere insecten al wel op zoek naar voedsel. Bloeiende bloembollen zijn dan een belangrijke voedselbron.

Bollen zijn gegarandeerd een veilige voedselbron voor insecten als het om biologische bolgewassen gaat. Biologische bloembollen worden geteeld zonder kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen die ironisch genoeg vaak aangeduid worden met gewasbeschermingsmiddelen. Gewasbeschermingsmiddel is een eufemisme dat door de industrie wordt gebruikt. Gangbare bloembollen worden geteeld met gebruik van gif. Gewasbeschermingsmiddelen doen wat de naam zegt, ze beschermen het gewas. Ze doden insecten en schimmels die het gewas zouden kunnen aantasten. Je zou je dus af kunnen vragen wat er met een argeloze bij gebeurt die op de bloem van je behandelde bol landt. Het programma Zembla heeft in 2011 een programma uitgezonden met als titel 'Gif in de bollenstreek'. Wie denkt er bij het zien van bloembollenvelden, onze nationale trots, aan landbouwgif? Jaarlijks worden enorme hoeveelheden gif gebruikt om al die vrolijke bloemen te beschermen. Dit gif komt niet alleen op de planten terecht maar ook in de lucht en het oppervlaktewa-

ter. Artsen, milieudeskundigen en burgers maken zich inmiddels grote zorgen om de gezondheidsrisico's langs de bollenvelden. Vanaf 2011 houdt Zembla een dossier bij over het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Dit dossier is op internet te bekijken. Kortom, koop biologische bloembollen voor in je tuin of je balkon. Zogenaamde bij-vriendelijke planten die je koopt blijken dit niet altijd te zijn. Veel van die planten bevatten neo-nicotinoïde. Een middel dat juist bijensterfte veroorzaakt. Deze planten worden vaak toch als bee-friendly, insect-vriendelijk of insecten- en vlinderlokker door kwekers aangeleverd. Maak ook de bijen blij en koop biologische planten.

Simpel geen gif in je tuin? Deel zaden en stekken met je burens en familie.

VLO start knotseizoen: snoeien, zagen, en een takkenril

Foto: Peter van Beek

Na een jaar van stilstand is het nieuwe knotseizoen 2021-2022 voor de werkgroep Vrijwillig Landschapsonderhoud (VLO) weer begonnen. De VLO kan dit seizoen flink aan de bak. De bomen hebben een jaar extra de tijd gehad om te groeien en

er moet daarom ook flink gezaagd worden. Animo voor het knotten is weer groot, de VLO is op volle sterkte met meer dan 30 knotters op een ochtend.

De start was 6 november op Landgoed Windesheim waar in de bocht van de Fabrieksweg en Windesheimerweg een groot stuk griend is gesnoeid. Na twee weken griend kon het echte zaagwerk beginnen aan de Kleine Veerweg 16. Rijen wilgen zijn in rap tempo geknot en van de takken is er een enorme takkenril aangelegd. Vervolgens was Kleine Veerweg 7 aan de beurt. Daarna zijn er werkplekken in Laag Zuthem, Zalkerdijk, Holthagen, Heinoseweg etc. en zo gaat het rondje Zwolle door tot half maart 2022.

Elke zaterdagochtend wordt er geknot van 9.00 uur tot 12.30 uur. Je bent welkom om mee te doen. Het knotprogramma staat op de website van de Milieuraad.

Meedoen met de VLO? Mail naar vlo@milieuraadzwolle.nl of bel Herman ten Den, telefoon 038-853 58 39

Foto: Diet ter Stege

*De Milieuraad wenst je fijne feestdagen
en een gezond groen 2022*

